

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіоналістики
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В. о. декан факультету
геології, географії, рекреації і туризму
Катерина КРАВЧЕНКО

2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ПРАКТИКА

рівень вищої освіти магістр

галузь знань С. Соціальні науки, журналістика,
інформація та міжнародні відносини

спеціальність С6. Географія та регіональні студії

освітня програма «Економічна, соціальна географія
та регіональний розвиток»

вид дисципліни обов'язкова

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Людмила НЕМЕЦЬ, д. геогр. н., професор, завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Євгенія ТЕЛЕБЕНЄВА, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис) Людмила НЕМЕЦЬ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми Людмила КЛЮЧКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «27» серпня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії

(підпис) Юлія ПРАСУЛІ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма науково-дослідницької практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю Сб. Географія та регіональні студії, освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

1. Опис практики

1. Мета практики – залучення студентів-магістрантів до самостійної науково-дослідницької роботи, оволодіння ними сучасними методами, формами організації та засобами науково-дослідницької діяльності, прийомами наукового аналізу суспільно-географічних процесів; ознайомлення з методикою проведення науково-дослідної роботи в спеціалізованих науково-дослідних установах. Виконання основних робіт в межах науково-дослідницької практики орієнтується на отримання основних результатів науково-дослідницької роботи відповідно до тематики кваліфікаційної роботи на основі відпрацювання навичок здійснення самостійної науково-дослідницької роботи з отриманням відповідних наукових результатів за обраною проблематикою наукового дослідження магістрантів.

1.2. Основні завдання практики:

- формування у студентів професійних умінь та навичок проведення науково-дослідницької діяльності, застосування методології та методів суспільно-географічних досліджень;
- збирання, систематизація та узагальнення інформації (літературної, статистичної, картографічної та ін.) для її подальшого використання при виконанні дипломної роботи та особистих наукових досліджень студентів;
- проведення необхідних спостережень (анкетування, опитування) та експериментів, первинна обробка статистичних даних;
- апробація ідей та задумів наукового дослідження, що будуть виноситися на захист (підготовка до участі у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт та інших стипендіальних програмах);
- ознайомлення з роботою установ та організацій, що займаються сучасними проблемами суспільної географії.

1.3. Кількість кредитів – 6.

1.4. Загальна кількість годин – 180.

1.5. Характеристика науково-дослідницької практики	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
1-й	-

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана науково-дослідницька практика

ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі та прикладні проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економічної і соціальної географії, міського та регіонального розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК): ЗК 1. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК 5. Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК): СК 2. Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів. СК 3. Здатність використовувати спеціальні географічні методи й підходи, геоінформаційні технології для розв'язання конкретних науково-прикладних проблем у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку. СК 8. Здатність планувати, проводити та публічно презентувати результати наукових досліджень, забезпечити зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументацій до фахівців і нефахівців. СК10. Здатність використовувати професійні знання з фізичної та соціально-економічної географії у процесі комплексного вивчення територій.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана науково-дослідницька практика.

Програмні результати навчання. ПР01. Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації. ПР02. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати уміння працювати в команді. ПР03. Вільно спілкуватися із професійних і наукових питань іноземною мовою. ПР04. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, розроблення нових методів і процедур в географії та міждисциплінарних контекстах. ПР05. Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень. ПР08. Здійснювати дослідження природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їхній розвиток, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики та ймовірні наслідки. ПР10. Застосовувати геоінформаційні технології, створювати та досліджувати моделі природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем, визначати можливості та межі їх застосування. ПР12. Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, робити обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень.

Студенти повинні знати: основи науково-дослідницької діяльності та етапи проведення наукових досліджень; загальнонаукові та спеціальні методи суспільно-географічних досліджень; сучасні наукові підходи та концепції у галузі суспільної географії; основні напрями та актуальні проблеми дослідження територіальної організації суспільства; методи суспільно-географічного аналізу, оцінки та прогнозування розвитку соціогеосистем; принципи використання геоінформаційних технологій у суспільно-географічних дослідженнях; основи статистичної обробки даних та програмного забезпечення, що використовується у географічних дослідженнях; засади організації стаціонарних і польових досліджень; правила ефективної наукової комунікації та спільної дослідницької роботи.

Студенти повинні вміти: застосовувати загальнонаукові та спеціальні методи під час проведення суспільно-географічних досліджень; використовувати сучасні наукові знання для отримання нових результатів у галузі суспільної географії; визначати важливі та актуальні напрями дослідження територіальної організації суспільства; аналізувати, оцінювати та прогнозувати суспільно-географічні процеси різних ієрархічних рівнів; розробляти прогнози розвитку природних, трудових, фінансових, технологічних та соціально-просторових процесів у регіонах; застосовувати методи суспільно-географічного аналізу та прогнозування у практичній діяльності; працювати з геоінформаційними системами (ГІС) та використовувати геоінформаційні технології в дослідженнях; планувати, організовувати та проводити польові й стаціонарні дослідження; користуватися спеціальним програмним забезпеченням для аналізу статистичних даних і отримання нової інформації; ефективно працювати у команді, здійснювати наукову комунікацію та спільну дослідницьку діяльність.

2. Тематичний план науково-дослідницької практики

Вступ. Ознайомлення з програмою практики. Інструктаж з техніки безпеки. Отримання та доведення до студентів змісту завдань практики.

Розділ 1. Науково-пошукова робота в установах та організаціях

Тема 1. Ознайомлення з діяльністю установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії: географічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інститут географії НАН України, Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України, Український науково-дослідний і проектний інститут цивільного будівництва «УКРНДПЦІВІЛЬБУД», Державна служба статистики України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка тощо (робота з офіційними сайтами даних установ, організацій, міністерств та відомств, збір літератури та статистичної інформації, необхідної для виконання дипломної роботи).

Тема 2. Науково-дослідницька робота на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова

Робота на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова: Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва; Управління інноваційного розвитку та іміджевих проєктів Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради; Комітет у справах сім'ї молоді та спорту по Немишлянському району Департаменту у справах сім'ї молоді та спорту Харківської міської ради; Головне управління статистики у Харківській області (збір літературних джерел та статистичної інформації за темою дипломної роботи).

Розділ 2. Науково-дослідницька робота за темою кваліфікаційної роботи магістра

Тема 3. Робота над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи, зокрема:

- обробка та систематизація зібраних теоретичних та статистичних матеріалів, виконання розрахунків, графічних побудов;
- розкриття теоретичних аспектів дослідження (аналіз поняттєво-термінологічного апарату, характеристика чинників та факторів, що впливають на суспільно-географічні процеси тощо);
- викладення методології та методів дослідження (розкриття методологічних основ дослідження, обґрунтування вибору статистичних даних для аналізу, опис основних етапів та конкретних методів дослідження).

3. Структура науково-дослідницької практики

Назви розділів	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		пол.	кам.	інд.	с.р.		пол.	кам.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 1. Науково-пошукова робота в установах та організаціях										
Разом за розділом 1	100	40	40		20					
Розділ 2. Науково-дослідницька робота за темою кваліфікаційної роботи										
Разом за розділом 2	80				80					
Усього годин	180	40	40		100					

4. Теми аудиторної та позааудиторної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Польовий етап практики		
1	Науково-дослідницька робота на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова	40
Камеральний етап практики		
2	Ознайомлення з діяльністю установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії	10

3	Опрацювання методик суспільно-географічного дослідження різних сфер життєдіяльності суспільства	15
4	Оформлення та захист звіту з науково-дослідницької практики	15
Всього		80

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Ознайомлення з методиками суспільно-географічного дослідження різних сфер життєдіяльності суспільства	10
2.	Обробка та систематизація зібраних теоретичних та статистичних матеріалів, виконання розрахунків, графічних побудов	40
3.	Робота над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи магістра	50
Всього		100

6. Методи контролю

Виконання індивідуального завдання при проведенні науково-дослідницької практики передбачає підготовку звіту, де детально висвітлено всі види робіт, які було проведено студентом (звіт здається в паперовому варіанті з дублюванням на електронному носії).

Звіт з науково-дослідницької практики має включати виконання всіх завдань, що передбачені програмою практики:

- індивідуальний звіт студента який включає в себе три розділи (1. Аналіз діяльності установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії (*однієї на вибір студента*); 2. Результати науково-дослідницької роботи на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова (*однієї на вибір студента*). 3. Результати роботи над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи магістра (*перший розділ кваліфікаційної роботи магістра*)).

По закінченню науково-дослідницької практики студенти повинні оформити та захистити звіт.

7. Схема нарахування балів

	Вид роботи	Кількість балів
1.	Аналіз діяльності установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії (<i>однієї на вибір студента</i>).	20
2.	Результати науково-дослідницької роботи на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова (<i>однієї на вибір студента</i>).	20
3.	Результати роботи над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи магістра (<i>перший розділ кваліфікаційної</i>	40

	<i>роботи магістра).</i>	
4.	Оформлення і захист звітів	20
РАЗОМ		100

Максимально можлива оцінка – 100 балів. Мінімальна оцінка за практику – 50 балів.

8. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Білуха М. Т. *Методологія наукових досліджень: підручник* / М. Т. Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
2. Крушельницька О. В. *Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник* / О. В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
3. Мезенцев К. В. *Регіональне прогнозування соціально-економічного розвитку: навчальний посібник* / К. В. Мезенцев. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 82 с.
4. Мезенцев К. В. *Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку: монографія* / К. В. Мезенцев. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 253 с.
5. Мезенцев К. В. *Науково-дослідницький практикум з суспільної географії: навчально-методичне видання* / К. В. Мезенцев. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 47 с.
6. Пилипенко І. О. *Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області): навчальний посібник* / І. О. Пилипенко, Д. С. Мальчикова. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 112 с.
7. Топчієв О. Г. *Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник* / О. Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
8. Шейко В. М. *Організація та методика науково-дослідницької діяльності* / В.М.Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К.: Знання-Прес, 2002.
9. Nemets K. A. *Metodyka informacijnogo analizu socialno-ekonomichnoho rozvytku regioniv* / K. A. Nemets, O. K. Nemets // *Materialy mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferenciyi «Region – 2008: strategiya optymalnoho rozvytku»*, Kharkiv, KhNU. – 2008. – S. 242–246.
10. *Інформація: природа, людина, суспільство (суспільно-географічні аспекти): колективна монографія* / за ред. Л. М. Немець, К. В. Мезенцева (Немець

К., Немець Л., Мезенцев К., Сегіда К., Кравченко К., Телебенєва Є., Ключко Л., Кандиба Ю., Кобилін П.). – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 408 с.

11. Information geography & gis : textbook / K. Niemets, K. Kravchenko, P. Kobylin, I. Telebienieva. – Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2023. – 92 p. <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/18254>

12. Немець Л., Сегіда К., Кандиба Ю., Кравченко К. (2021) До питання підготовки фахівців у галузі суспільної географії та регіонального розвитку в Україні / Проблеми 10 сучасної освіти : зб. наук.-метод. пр. Харків, 2021. Вип. 12. С.21-35 URL : <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/>

13. Немець Л., Сегіда К., Телебенєва Є., Ключко Л. (2021) Освіта в галузі стійкого розвитку: можливості географії як інтегруючої дисципліни. Проблеми сучасної освіти зб. наук.-метод. пр. Харків, 2021. Вип. 12. С.35-50. URL : <https://periodicals.karazin.ua/issuededu/>

14. Niemets, L., Kravchenko, K., Sehida, K., Telebienieva, I., & Kliuchko, L. (2022). Informational and synergetic component of human-geographical research in the scientific 12 heritage of Kostiantyn Niemets. Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Geology. Geography. Ecology", (57), 153-172. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2022-57-12>

15. Савчук В. С. Методика наукових досліджень в економіці. – Київ, 2020.

16. Єлісєєва І. І. Академічне письмо українською мовою. – Київ: Освіта, 2020.

17. Мініч Л. М. Основи геоінформатики та ГІС у географії. – Львів, 2020.

18. Білецький В. С. Геоінформаційні системи в географічних дослідженнях. – Київ: Арістей, 2019.

19. Niemets, L., Sehida, K., Kobylin, P., Tahsin Şahin, M., Bartosh, O., Telebienieva, I., Kravchenko, K., & Kliuchko, L. (2023). Integrative role of human geography in solving global problems of modernity. Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Geology. Geography. Ecology", (58), 171-187. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-58-14>

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Електронна бібліотека авторефератів дисертацій [Електронний ресурс] // Електронний фонд Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Державної служби статистики в Харківській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kh.ukrstat.gov.ua>

4. Офіційний сайт Харківської обласної військової адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua>

5. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>

6. Офіційний сайт міжрегіонального збірника наукових праць «Часопис соціально-економічної географії» [Електронний ресурс]. – Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Режим доступу:

<https://periodicals.karazin.ua/soccongeo>

7. Human Geography Course Description. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://apcentral.collegeboard.org/media/pdf/ap-human-geography-course-and-exam-description.pdf>